

انواع خواندن قرآن از نظر ساختار و کیفیت خواندن

سوره مبارکه مزمل را رو به روی خود بکشایید. با مطالعه سوره و ترجمه آن می‌توان مطالب مهمی را درباره شیوه‌های مختلف رجوع به قرآن از نظر ساختار خواندن (قرائت، ترتیل و ...) و نیز از نظر مقدار و شیوه مطالعه (چه زمانی و چگونه خواندن) به دست آورد.

- بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
یا أَيُّهَا الْمَزْمَلُ (۱)
قُمِ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلاً (۲)
نِصْفَهُ أَوْ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلاً (۳)
أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَ رَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلاً (۴)
إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلاً (۵)
إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْئًا وَأَقْوَمُ قِيلاً (۶)
إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا (۷)
وَ اذْكُرْ اسْمَ رَبِّكَ وَ تَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلاً (۸)
رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ
وَ كَيْلاً (۹)
وَ اصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَ اهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلاً (۱۰)
وَ ذَرْنِي وَ الْمُكَذِّبِينَ أُولَىٰ النَّعْمَةِ وَ مَهْلَهُمْ قَلِيلاً (۱۱)
إِنَّ لَدَيْنَا أَنْكَالًا وَ جَحِيمًا (۱۲)
وَ طَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَ عَذَابًا أَلِيمًا (۱۳)
يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَ الْجِبَالُ وَ كَانَتْ الْجِبَالُ
كَثِيبًا مَهِيلاً (۱۴)
إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَا
أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا (۱۵)
- به نام خداوند هستی بخش مهربان
هان، ای جامه به خود پیچیده!
شب را جز اندکی، [به عبادت] برخیز
نیمی از آن را، یا اندکی از آن بکاه.
یا بر آن [نیمه] بیفزای و قرآن را شمرده و با تأمل بخوان.
همانا ما به زودی بر تو گفتاری گران القا خواهیم کرد.
مسلم پدیده شب [خیزی] دارای استحکام بیشتر و ذکر و
قرائت [در آن] استوارتر است.
تحقیقا تو را در روز آمد و شدی طولانی است.
و نام پروردگار خود را یاد کن و [از همه] بریده یکسره به
سوی او روی آور.
[اوست] پروردگار مشرق و مغرب که معبودی جز او نیست،
پس او را کارساز خویش گیر.
و بر آنچه می‌گویند صبر کن و به شیوه‌ای نیکو از آنان دوری
گزین.
و مرا با تکذیب کنندگان صاحب نعمت واگذار و اندکی
مهلتشان ده.
همانا نزد ما زنجیرها و آتش افروخته است،
و طعامی گلوگیر و عذابی دردناک.
روزی که زمین و کوه‌ها به لرزه در آیند و کوه‌ها توده‌ای از
ریگ روان شوند.
در حقیقت ما به سوی شما رسولی که گواه بر شماست روانه
کردیم، همان‌گونه که رسولی به سوی فرعون فرستادیم.

فَعَصَى فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلاً (۱۶)
[ولی] فرعون آن رسول را نافرمانی کرد پس ما او را به شدت
فرو گرفتیم.

فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا (۱۷)
پس اگر کافر شوید، چگونه از [عذاب] روزی که کودکان را
پیر می کند خود را حفظ می کنید؟

السَّمَاءُ مُنْفَطِرٌ بِهِ كَانَ وَعْدُهُ مَفْعُولًا (۱۸)
[روزی که] آسمان از [هیبت] آن در هم شکافت. وعده او انجام
شدنی است.

إِنَّ هَذِهِ تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا (۱۹)
بی تردید این [آیات] تذکاری است، پس هر که خواست، به
سوی پروردگار خود راهی در پیش گیرد.

إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِن ثُلُثِي اللَّيْلِ وَ
نِصْفَهُ وَ ثُلُثَهُ وَ طَائِفَةٌ مِّنَ الَّذِينَ مَعَكَ وَ اللَّهُ
يُقَدِّرُ اللَّيْلَ وَ النَّهَارَ عَلِيمٌ أَن لَّنْ تَحْصُوهُ فِتَابَ
عَلَيْكُمْ فَاقْرَأُوا مَا تيسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ عَلِيمٌ أَن
سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْضَىٰ وَ آخْرُونَ يَضْرِبُونَ فِي
الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِن فَضْلِ اللَّهِ وَ آخْرُونَ يُقَاتِلُونَ
فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَاقْرَأُوا مَا تيسَّرَ مِنْهُ وَ أَقِيمُوا
الصَّلَاةَ وَ آتُوا الزَّكَاةَ وَ اقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا
وَ مَا تَقْدِمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِن خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ
هُوَ خَيْرٌ وَ أَعْظَمُ أَجْرًا وَ اسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ
غَفُورٌ رَّحِيمٌ (۲۰)

قطعا پروردگارت می داند که تو نزدیک به دو ثلث از شب و
گاه نصف آن یا ثلث آن را [به نماز] بر می خیزی و گروهی از
آنان که با تو هستند نیز [چنین می کنند]، و خداست که اندازه
شب و روز را تقدیر می کند. می داند که شما هرگز نمی توانید
حساب آن را [برای زمان عبادت] اندازه گیری کنید پس بر شما
بخشید. اینک هر چه از قرآن میسر شد بخوانید. [خدا] آگاه
است که گروهی از شما بیمار خواهند شد و عده ای دیگر در
پی کسب روزی خدا سفر می کنند و [گروهی] دیگر در راه
خدا جهاد می کنند. پس هر چه میسر شد از آن بخوانید و نماز
را بر پا دارید و زکات بدهید و به خدا قرض الحسنه بدهید و
هر کار خوبی برای خود پیش فرستید آن را نزد خدا بهتر و با
پاداشی بزرگتر باز خواهید یافت، و از خدا آمرزش بخواهید
که خدا آمرزنده مهربان است.

برخی از موضوعاتی که در آیات فوق پیرامون آن، مسائل مهمی بیان شده، عبارتند از:

- دستورات قیام شبانه
- نقش شب و روز در برنامه های زندگی
- انواع خواندن قرآن از نظر کیفیت، زمان، مکان و ...
- دستورات مربوط به مواجهه با مخالفین دین
- شیوه برنامه ریزی برای برنامه های شب و روز
- نقش قرآن در زندگی روزانه و شبانه

اصل در خواندن قرآن دست‌یابی به هدایتی است که خداوند برای انسان در نظر گرفته است. کما اینکه در روایت است: از رسول خدا صلی الله علیه و آله پرسیدند کدامیک از مردم قرآن را بهتر می‌خوانند؟ فرمود: آن کس که وقتی تلاوتش را می‌شنوی احساس کنی که او از خدا می‌ترسد.

قرائت

قرائت به معنای فهمیدن و ضبط معانی مکتوب با چشم است. در این حالت فرد با مشاهده کلمات و جملات، به معانی آنها توجه نموده، خود را در فضا و صحنه وقوع رخداد‌های بیان شده آن قرار داده و حقایق را با تمام وجود به صورت مرحله به مرحله دریافت می‌کند.^۱ چنانچه مطالعه شد در سوره مبارکه مزمل هر مسلمانی به اندازه‌ای که برایش سهل و آسان باشد امر به قرائت قرآن شده است. زیرا در قرائت لازم است فرد خود را در مقام و موقعیت‌های مختلف قرار دهد و معانی را وجدان و شهود نماید. با توجه به آیات یاد شده این نوع قرائت می‌تواند نواقص رشد در فرد را جبران نماید.

ترتیل

«ترتیل قرآن به معنای تلاوت آن است به نحوی که حروف پشت سر هم آن، روشن و جدای از هم به گوش شنونده برسد. در الدر المنثور است که عسکری در کتاب مواظب از امام علی علیه السلام روایت کرده که فرمود: از رسول خدا صلی الله علیه و آله پرسیدند معنای «وَرَتَّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِیْلًا» چیست؟ فرمود: حروفش را واضح بگویی، و چون خواندن شعر، صدای خود را ترجیع ندهی. نه مانند بحر طویل یکسره باشد و نه مانند شعر پاره پاره، وقتی به عجایش برمی‌خوری در آنجا بایستی، (و با تکرار آن) دل را به حرکت درآوری، و زنها! همتتان این نباشد که زودتر به آخر سوره برسید. از امام صادق علیه السلام روایت کرده که فرمود: ترتیل آن است که در آن مکث کنی و صوت را نیکو گردانی.»^۲

^۱ ترجمه المیزان، ج ۲۰، ص ۵۴۷: راغب در مفردات می‌گوید: کلمه «قرائت» به معنای ضمیمه کردن حروف و کلمات به یکدیگر در زبان است، و این کلمه را به هر ضمیمه کردنی نمی‌گویند، مثلاً در جمع کردن عده‌ای را به دور هم نمی‌گویند: «قراءت القوم»، دلیل این ادعا این است که تکرار یک حرف از حروف الفبا در زبان را هم قرائت نمی‌گویند. و به هر حال وقتی گفته می‌شود «قراءت الكتاب» معنایش این است که از ضمیمه کردن چند حرف از آن، کلمه در آوردن و از ضمیمه کردن کلمات آن با یکدیگر جمله‌هایی در آورده، مطالبی استفاده کردم، هر چند که آن حروف و این کلمات را به زبان هم نیاورده باشی پس قرائت، هم شامل مطالعه می‌شود، و هم شامل آنجایی که جمع حروف و کلمات را تلفظ بکنی، و هم آنجایی که این عمل را با شنیدن انجام دهی، که اطلاق قرائت بر معنای اخیر تلاوت هم نامیده می‌شود، همچنان که خدای تعالی فرموده: «رَسُولٌ مِّنَ اللَّهِ يَتْلُو صُحُفًا مُّطَهَّرَةً».

^۲ التحقیق، ج ۹، ص ۲۲۰: هو تفهیم و ضبط معانی مکتوبه بالبصر. ماذیاً أو معنویاً. و المعانی عبارة عن مفاهیم و مطالب مقصوده. و الكتابه عبارة عن ثبتها بالفاظ و حروف أو نقوش و صور مناسبة فی صفحات خارجیة أو أنفسیه أو فی اللوح المحفوظ عند الله تعالی. و البصر أعم من أن یكون قوه محسوسه أو بصیره باطنیه أو روحانیة صرفه. ففی القراءة لازم أن تتحقق هذه الخصوصیات: و أما التوجه الی المفاهیم بالقلب أو ضبطها بالسمع أو بحاسه اخرى: فلیس من مصادیق مفهوم القراءة.

^۳ ترجمه المیزان، ج ۲۰، ص ۱۱۱

تلاوت

هر گاه فرد مفاهیم و پیام‌های قرآن را در پیش روی خود قرار دهد و زندگی و باورهای خود را با آن منطبق نماید در این صورت قرآن را تلاوت کرده است؛ زیرا تلاوت به معنای اینست که فرد چیزی را در روبروی خود قرار داده و از آن تبعیت کند. بدین ترتیب مقام تلاوت کاملاً کاربردی و در مقام عمل و پس از علم، تحقق می‌یابد.